

FRANCESC ESTEVÉ

La darrera polèmica sobre el “valencià i el català” pot semblar l'enèsima batutsa sobre la llengua, una mena de catàstrofe natural que es repeteix cíclicament.

Al meu parer, tanmateix, no es tracta d'una altra de les mil picabaralles a què ja estem acostumats –i una mica insensibilitzats– des d'aquesta Transició que, al País Valencià, no s'ha acabat mai. Crec que tenim una oportunitat crucial i que si no l'aprofitem ara, aprenent de les experiències, ho haurem de plànyer molt. Ja és que això sona massa a l'*Ara o mai* i a la fusteria, tan tràgic. Però estic convençut que, en cas que badem, si no “mai”, almenys una bona temporada a la intempèrie no ens la llevarà ni Déu. Amb la particularitat que, cada dia que passa –i això vol dir noves tecnologies, immigració, mundialització– estar a la intempèrie resulta més difícil d'aguantar.

Alguna cosa ha començat a canviar, doncs. Quina? El confinament de la llengua a l'àmbit estricte de les fronteres autonòmiques i la lògica de les regles amb què hem jugat fins ara. Tota la –poca– política lingüística que s'ha fet s'ha dut a terme reclosa en cada comunitat autònoma. Ara l'àmbit de discussió ja no ha estat l'autonòmic sinó l'estatal. Atenció: l'estatal, no pas l'uropeu, encara que ho sembla pel tema, perquè si el català ha de tenir cap paper a la Unió Europea és en la mesura que és una de les “altres llengües oficials espanyoles”. Però per primera vegada hi ha hagut una acció explícita i crucial de les comunitats autònomes respecte a la llengua compartida, acció en què no podien deixar-se de definir: o som una comunitat lingüística o no ho som. I en aquest cas no es tractava d'una qüestió especialitzada, de consum de minories i d'estricta gestió estatal, com les dues versions del BOE o els despropòsits classificatoris de la Biblioteca Nacional espanyola.

Segon canvi: el Govern tripartit català s'hi ha implicat com mai no ho havia fet el de Convergència i Unió i, amb millor o pitjor traça, ho ha assumit com un “afet d'estat”, en la mesura que se'n pu-

“Després de vint anys en què el nom i la identitat han servit –tant sota el PSOE com sota el PP– per a impedir la normalitat, algú dubta sincerament que no cal resoldre de manera clara i definitiva el problema onomàstic i que això és una condició imprescindible per al ple ús?”

ga dir “d'estat”, vaja. Vegem-ho per contrast. En una conferència en la setmana dels Octubre a València, Jordi Pujol s'enorgullia que, en comptes del rebombori actual del tripartit, el seu govern havia actuat amb diligència, discreció i respecte pels valencians, quan CiU era clau per a la majoria absoluta del primer mandat del PP. El resultat, fruit de la negociació del plenipotenciari Rigol amb Zaplana i Camps, ja es veia: l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. En efecte, ja es veu: des que es va pactar l'AVL hem tingut –i continuen vigents– la deshomologació al País Valencià dels títols administratius de llengua del Principat i les Illes; la depuració del currículum de literatura de tots els autors no nascuts en territori valencià; l'intent de segregació en una titulació independent de “valencià” en les escoles oficials d'idiomes; la censura en els llibres de text escolars; la censura, dialectalització i màxima separació del model de llengua respecte del català general; la continuïtat o l'increment de la presentació de “valencià” com a llengua

diferent (BOE, Biblioteca Nacional, documents oficials de l'estat). Tots aquests “avanços” s'han produït amb l'AVL consensuada i en ple vigor del seu “sistema lingüístic compartit”, que ja es veu per a què ha servit.

Tercer canvi: hi ha al Govern de Catalunya i condicionant la majoria absoluta del d'Espanya un partit que es proclama independentista i de Països Catalans, Esquerra Republicana, que s'hi juga la credibilitat com a tal. I cal reconèixer-li un paper que segurament ha estat determinant, perquè el PSOE espanyol i el valencià han fet des del primer moment de cors –en un to més baix, però comparat– del discurs de defensa nominalment inflamada del “valencià” i de la sacralització de la denominació estatutària. Competint amb el PP, el cap dels socialistes valencians, Joan I. Pla ha arribat a declarar “no estarem mai amb ERC ni amb els seus interessos perquè el català siga la nostra llengua” (*Levante*, 14-11-2004).

Des del pacte entre la dreta i l'esquerra espanyoles (UCD i PSOE) d'on nasqué l'Estatut d'autonomia valencià en què es va imposar l'ambigüitat del nom “valencià”, les regles del joc han estat “nom a canvi de normalització”. “Diguem-ne només ‘valencià’ –que és un símbol i prou– i concentrem-nos en l'extensió de l'ús”, ha estat la consigna. Ben al contrari, el resultat ha estat “nominalització contra normalització”: sacralització del nom estatutari “valencià” per a impedir qualsevol avanç social de la llengua. Després de vint anys en què el nom i la identitat han servit –tant sota el PSOE com sota el PP– per a impedir la normalitat, algú dubta sincerament que no cal resoldre de manera clara i definitiva el problema onomàstic i que això és una condició imprescindible per al ple ús?

Ara se'ns presenta l'oportunitat històrica de tancar el tortuós capítol de la denominació com a garantia de la unitat de la llengua. I faig constar que per a mi “unitat de la llengua” no expressa cap grandiloqüència patriòtica ni cap pulsio

el(s) principi(s) del canvi

Durant la setmana dels Premis Octubre, Jordi Pujol s'enorgullia d'haver actuat amb discreció i respecte pels valencians en les negociacions per constituir l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

essencialista. Designa una cosa tan elemental com la seguretat que cada dos mesos no haurem de perdre tantes hores i tants esforços com hem perdut parant el colp d'un nova agressió i la picabaralla amb què el govern de torn vulga distraure'ns. I que no se'ns blocarà cap nova iniciativa amb el recurs multiús i totpoderós que "això és català i no valencià".

En aquestes darreres setmanes de polèmica encesa hi ha hagut persones benintencionades que han proposat solucions de compromís per a contentar tothom. La més famosa és la fórmula "català-valencià" o "valencià/català" o qualsevol combinació binària similar. Aquestes persones creuen de bona fe que el *quid* de la qüestió és que no incorporar "valencià" al nom formalment reconegut de la llengua suscita l'ofensa entre els valencians i que, agregat aquest, tots contents. Ara bé, els fets contradueixen aquestes bones intencions. Ni el PP ni el blaverisme en cap de les seues tonalitats estan disposats a admetre cap nom que duga

"català" –ni sobretot, cap realitat que faça del "valencià" "català". Perquè "català" per a ells té poc a veure amb una fonètica o una morfologia: fa referència sobretot a les condicions d'ús i al projecte que s'assigna a la llengua dins la nostra societat. Qualsevol elocució amb trets genuïnament valencians que puguem usar quan caldria emprar el castellà fa del "valencià" "català".

I és comprensible que en aquestes condicions, el PP i el blaveram no vulguen "pactar", com creuen còndidament alguns, cercant a la baixa la pedra filosofal de la unitat consensuada. Per a què han de pactar, si el "valencià" els interessa sobretot com a element assegurat de polèmica, tancament de files patriòtic i cortina de fum? Seria com demanar-los renunciar a la gallina dels ous d'or de la política valenciana.

D'altra banda, els benintencionats proposants de fórmules binàries haurien de prendre nota de com han funcionat aquestes en la realitat. En el *galaicoportuguès* els "galleguistes" han configurat a consciència el galleg com a llengua di-

ferent del portuguès. En el cas *txecoslovac* la base lingüística comuna ja venia escindida en dos estàndards diferents, el txec i l'eslovac, considerats per molts llengües diferents. Amb la independència eslovaca, ni l'estat ni el gentilici comú han sobreviscut. I l'exemple més contundent, el *serbocroat*. En l'actualitat hi ha oficialment no dues, sinó tres llengües: el serbi, el croat i el bosnià!

Al contrari, allà on una societat ha decidit fer de la seua llengua una llengua normal, equiparada amb l'idioma normal de l'estat respectiu, el fet de donar a la llengua el gentilici d'un altre estat no sols no ha estat cap crim de lesa pàtria, sinó una garantia de normalitat i d'èxit. El *joual* que designava el francès popular del Quebec ha esdevingut una curiositat quan els quebequesos han (quasi) normalitzat el francès amb aquest nom. I l'exemple definitiu: els flamencs, que donen popularment aquest nom a llurs parlars, han elevat "neerlandès" a única denominació oficial, que és precisament el gentilici de l'estat veí dels Països Baixos!

Alerta: el nom només no ens resoldrà la cosa. Però si no resollem el nom –i ho fem amb el sentit pràctic d'altres casos recixits, sense més additius identitaris– perdrem la cosa primer i després, potser el nom i tot. També el de valencians. Malgrat tots els desgavells i la cridòria –que pertot arreu n'hi ha hagut–, per primera vegada un govern espanyol ha fet un pas, ni que siga provisional i encara sense cap garantia indiscutible, cap a la unitat del català i cap a la petició d'un cert estatut d'oficialitat a la Unió Europea. Però la clau no és Europa, sinó l'estat espanyol mateix: no es pot demanar que algú faça allò que tu no fas a ca teua. I ara la qüestió és: a banda de reconèixer la unitat del català, si ho fa, l'estat espanyol es farà lingüísticament igualitari? Propose una altra polèmica: ens cal una llei de llengües que fixe definitivament en drets i deures les bones intencions? Jo dic que sí i espere les rèpliques.

Francesc Esteve és assessor lingüístic